

ЮБИЛЕЙ / JUBILEE

ЮБИЛЕЙНО ЗА ПРОФ. Д-Р ИВАН КОЧЕВ

ON THE OCCASION OF PROF. DR. IVAN KOCHEV'S JUBILEE

През февруари 2015 г. проф. д-р Иван Кочев навърши 80 години. Това е повод да припомним неговите заслуги за развитието на българското езиковедство в теоретичен и приложен аспект. Неговите трудове в областта на фонологията, фонетиката, историята на езика, диалектологията и лингвистичната география, словообразуването, етнолингвистиката и социолингвистиката представят нов и оригинален поглед и подход при разработването на проблематиката.

Проф. Ив. Кочев е роден през 1935 г. в гр. Поморие в семейството на бежанци от Македония. Баща му – Юстиниан Кочев, учител от Струга, е родственик на изтъкнатите възрожденци и народни будители Иван Хаджов и братя К. и Д. Миладинови. Майка му – Анка Кочева, е потомка на бежанци, участници в Кресненско-Разложкото въстание.

Средно образование завършва в родния си град, а през 1957 г. се дипломира с отличен успех по специалността българска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Още като студент Ив. Кочев проявява своя езиковедски талант, като разработва студията „Застъпници на предната ерова гласна в българския език“, публикувана в Москва в списанието „Статии и материали по българской диалектологии“ (1959), която и до днес продължава да бъде цитирана от наши и чужди учени.

От 1957 до 1960 г. Ив. Кочев е аспирант в Института за български език при БАН, където с успех защитава докторската си дисертация „Сливенският *o*-говор“, след което спечелва конкурс за научен сътрудник в Секцията за българска диалектология. През 1975 г. се хабилитира като старши научен сътрудник с труда „Диалектни категории и типове при словообразуването на съществителното име“. Той е ръководител на Секцията за българска диалектология и лингвистична география към Института за български език при БАН (1975–1988) и заместник-директор на същия институт (1978–1988). По същото време по линията на интеграцията десет години чете лекции и води спецкурсове в Софийския университет, където създава студентска школа, от която по-късно излизат млади специалисти – докторанти и негови колеги в Института за български език. От 1995 г. без прекъсване до днес като професор в Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград чете лекции по българска диалектология, фонология,

етнолингвистика, история на българския книжовен език, социоллингвистика и др. От 1990 до 2008 г. проф. Ив. Кочев е заместник-директор на Македонския научен институт – София. Носител е на множество академични награди, а от 2011 г. е почетен гражданин на гр. Поморие.

В тези хронологични граници е заключено неговото огромно научно дело – монографии, атласи, студии и статии, рецензии и отзиви, чиито брой надхвърля цифрата 300. Практически, те се отнасят към всички области на лингвистиката, като водещата роля принадлежи на проблемите на българската диалектология и лингвистичната география. След смъртта на своя научен ръководител – проф. Ст. Стойков, Ив. Кочев продължава и доразвива фундаменталната национална задача „Български диалектен атлас“ като съавтор и редактор. Той е автор на концепцията и на уводните части, както и отговорен редактор и съавтор на „Български диалектен атлас. Обобщаващ том. Ч. I-III. Фонетика. Акцентология. Лексика“ (2001) – първият и единствен засега ареален наш диалектен атлас, който обхваща говорите от цялата българска езикова територия. Атласът, дело на авторски колектив, е изключително постижение на родната лингвистика, което извежда нашата страна на водещи позиции в славистиката. Българският диалектен атлас. Обобщаващ том, както и предхождащите го регионални атласи (шест публикувани и пет архивни тома), изработени от членовете на Секцията за българска диалектология и лингвистична география, са дело на школата на българската лингвистична география, чиито основи са положени от проф. Ст. Стойков и са теоретично обогатени и доразвити със съвременна методология от проф. Ив. Кочев.

Проблеми на дескриптивната диалектология и класификацията на българските диалекти са разработени в множество трудове на проф. Ив. Кочев, като по-големите от тях са: монографията „Гребенският говор в Силистренско“ (Трудове по българска диалектология, 1969), студиите „Езикова характеристика“ от сборника „Пирински край“ (1980), „Основното диалектно деление на българския език“ (1980) и мн. др. Това, което пронизва всичките му трудове, е неговата последователна и аргументирана позиция за единството на българския език в миналото и днес, проектирано върху цялото езиково землище – Мизия, Тракия и Македония. Тази позиция лежи и в основата на официалното становище на Института за българския език, изразено в студията „Единството на българския език в миналото и днес“, в която той е автор на частта за българските диалекти.

Друга значима група съставят трудовете му върху проблеми на старобългарския език и историята на българския език. Статиите му са насочени срещу неопанонската теория, срещу подмяната на термина старобългарски език със „старославянски“, „църковнославянски“, „старомакедонски“ и др. В подкрепа на своите доводи Ив. Кочев привежда стотици цитати от съчинения на чуждестранни медиевисти, за да докаже по категоричен начин истината за характера на старобългарския език и за да представи обективната позиция на световните учени за нея („Старобългарските диалектни

явления и понятието солунски говор“ – сп. Бълг. език, 1984; „Световни медиевисти за старобългарския език“ – сп. Бълг. език, 1988; „Още веднъж по въпроса за българската етническа принадлежност на Кирило-Методиевия език в световната медиевистика“ – сп. Бълг. език, 1989 и др.).

Проблемите на словообразуването са разработени детайлно в изследването му „Диалектни категории и типове при словообразуването на съществителното име“ (1979), в което проф. Ив. Кочев творчески прилага, дообогатява и доразвива върху български диалектен материал теорията на чешкия лингвист М. Докулил. Тази студия и създадената от Ив. Кочев школа от учени доведоха до написването на редица трудове и дисертации по българско диалектно словообразуване.

Новаторски и приносен характер има и книгата му „Българска фонология. Вокално-консонантното взаимодействие и смяната на корелативните отношения във фонологичните системи на българския език“ (2010) – еманация на многогодишните му изследвания. За пръв път в българската лингвистика в синхронно-диахронен план се анализират основни теоретични проблеми на старобългарската, среднобългарската и новобългарската (диалектна и книжовна) фонология. На фона на славянски, балкански и европейски езици и диалекти авторът разкрива богатството и уникалността на българската фонологична система: в областта на вокализма – изграждането на изключително редкия и пропорционален среден тембров клас с фонемите *a* и *ъ*; в областта на консонантизма – наличието на множество меки консонанти и на самостоятелен палатален ред. Разгледани са фундаментални проблеми, свързани с вокално-консонантното взаимодействие: очертаването на ятовия изогlossen пояс като част от централнобългарската изоглосна зона; възникването на фонологично меките съгласни на Изток и на палаталния ред на Запад; йотацията и появата на различни глайдове; редуцията, лабиализацията, делабиализацията и др. На преден план в книгата са изнесени многобройните и разнообразни фонологични вокални системи. Принос към теорията на фонологията е отделянето за пръв на трети тип езици и диалекти – сонорен, наред с известните до този момент в света вокален и консонантен тип.

Неизменна част от професионалния път на проф. Ив. Кочев е неговата преподавателска работа и подготовката на научни кадри. През годините той е ръководител на над 200 дипломанти и на 25 докторанти. Титуляр е на специални курсове, кръжоци и диалектоложки експедиции, чиито участници по-късно избраха научното поприще в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“, Югозападния университет „Неофит Рилски“, Шуменския университет „Константин Преславски“, Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Института за чуждестранни студенти, Техническият университет в Габрово, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и филиала му в Смолян и др. По-голямата част от тях днес са доктори, доценти и професори. Вече 20 години проф. Ив. Кочев чете лекции в Югозападния университет „Неофит Рилски“, където е оби-

чан преподавател, наставник, консултант и приятел. Той неуморно продължава да създава езиковедски школи – на фонетици, фонолози, лексиколози и словообразователи, които продължават неговото дело.

Затова нека му пожелаем да бъде здрав, все така сърцат и раздаващ интелектуалната си енергия на своите ученици и последователи!

Честит юбилей и за много години!

**Лиляна Василева, Славка Керемидчиева /
Lilyana Vasileva, Slavka Keremidchieva**

✉ *Доц. д-р Лиляна Василева, проф. д-р Славка Керемидчиева*
Секция за българска диалектология и лингвистична география
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН
бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България
vasileval@abv.bg; slavka_ker@abv.bg

✉ *Assoc. Prof. Lilyana Vasileva, PhD; Prof. Slavka Keremidchieva, PhD*
Department of Bulgarian Dialectology and Linguistic Geography
Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod, Bl. 17, 1113 Sofia, Bulgaria
vasileval@abv.bg; slavka_ker@abv.bg